

СТИЛІСТИКА БАЛЬНОЇ ХОРЕОГРАФІЇ: ІСТОРІЯ, ФОРМИ І ТЕХНІКИ

У статті висвітлюється витоки бального танцю, розвиток його у спортивних змаганнях. Проаналізовано наукові праці видатних науковців у галузі бального танцю та визначено найхарактерніші риси, форми, стилістику та техніки бальних танців.

Ключові слова: бальна хореографія, бальний танець, бал, придворний танець, хореографічний стиль, балетмейстер, танцювальні форми, балет.

Sharykov D. The ballroom choreography stylistics: history, forms and techniques. The ballroom dance origins, its development in sports are analyzed in the article. The prominent researchers' scientific papers in the ballroom dance field are analysed and the most characteristic ballroom dancing features, shape, style and technique are defined.

Key words: ballroom choreography, ballroom dance, ball, court dance, choreographic style, a choreographer, a dance form, ballet.

Шариков Д. Стилистика бальной хореографии: история, формы и техники. В статье поданы истоки бального танца, развитие его в спортивных соревнованиях. Проанализированы научные труды выдающихся ученых в области бального танца и определены характерные черты, формы, стилистику и техники бальных танцев.

Ключевые слова: бальная хореография, бальный танец, бал, придворный танец, хореографический стиль, балетмейстер, танцевальные формы, балет.

Постановка проблеми. Проблема, якій присвячене дослідження, є цікавим саме через те, що до сих пір у незалежній Україні мистецтвознавцями не визначений генезис, формально-технічний розвиток, естетика і стилістика бальної хореографії як окремого виду хореографічної культури. Хореографічне мистецтво є унікальним феноменом зображального і конкретно-чуттєвого вираження змістової реальності. Щоб краще зрозуміти особливості і головне філософію і теорію мистецтва танцю і балету, треба проаналізувати його сутність, зрозуміти його витоки, формування, естетику, та формально-технічні критерії репрезентації.

Аналіз досліджень. Науково-методичні видання з бальної хореографії останньої чверті ХХ – початку ХХІ століття представлені роботами Л. Браїловської, П. Буттомера, Є. Деніцема, Д. Єрмакова, О. Іванікової, А. Муром, Г. Регаццоні, А. Росі, А. Маджоні.

П. Буттомер у праці «Навчаємося танцювати: клубні, латиноамериканські, європейські танці» проаналізував теорію і генезис клубних, латиноамериканських, європейських танців. Виклав характер, манеру, динаміку, орієнтовний музичний супровід і танцювальну техніку. Ілюстрував і описав танцювальні вправи танців – самба-реггі, аргентинського танго, ламбади, меренги, сальси, кантрі, самби, ча-ча-ча, румби, пасадоблю, джайву, вальсу, танго, віденського вальсу, фокстроту, квікстепу [2].

Мур Алекс у роботі «Бальні танці» проводить лінію аналізу теорії європейських стандартних танців бальної хореографії. Виклав танцювальну техніку та записав методику виконання техніки, вправ, фігур і комбінацій – фокстроту, танго, квікстепу, віденського вальсу [5].

Г. Регаццоні, А. Росі, А. Маджоні у праці «Бальні танці», «Латино-американські танці», проаналізували та визначили методику виконання техніки, вправ, фігур і комбінацій фокстроту, танго, квікстепу, віденського вальсу, ча-ча-ча, самби, румби, пасадоблю, джайву. Надалі великий перелік ілюстрацій і малюнкiв виконання вправ, фігур вищевказаних танців [6].

Мета статті – визначити витоки і розвиток бального танцю від придворних балів XVI–XIX століть, а також конкурсних змагань у XX столітті.

Виклад основного матеріалу. Бал (*від лат. ballare – танцювати; і фр. Bal – танцювальне свято*) – великий танцювальний вечір. У Європі традиція світських балів формується в XIV столітті у Франції, Бургундії, Тоскані, Мілані, Венеції, Неаполі, Угорщині, Чехії, Німеччині, Австрії, Данії, Швеції, Англії й Шотландії, Кастилії й Арагоні і незабаром бали стають невід’ємною частиною придворних свят. У XV–XVII століттях манери, правила поведінки і весь танцювальний етикет піддавалися суворій регламентації. На вечорах були присутні головні церемоніймейстери балу, які вказували, кому належить відкрити бал, хто і з ким має танцювати, а також вони стежили за поведінкою і рухами тих, хто танцює. Відступ від правил був недопустимим. Бальні танці – група різних парних танців, деякі з яких мають народні джерела.

У XVI столітті італійські та французькі танцмейстери створили техніку і геометрію танцю. Також вони звертали особливу увагу на стиль виконання і манери тих, хто танцює. Від виконавця вимагалась величава постанова корпусу, повільна і граціозна, витончена і шляхетна, розмірена хода, рухи, манірні, детально розроблені взаємні вітання – переходи і реверанси. Дотримання всіх цих правил не тільки в танці, але й у побуті, вважалося ознакою благородного й аристократичного походження та високого суспільного становища. З величезного різноманіття як історико-побутових, так і народних танців у групу бальних потрапили танці, що характеризуються двома ознаками: усі бальні танці є парними: пару становлять чоловік і жінка. [4, 157–160].

Бальні танці XX століття закладалися на основі європейського танцю, який у 20 – 40-х роках синтезувався з новою джазовою американською музично-танцювальною культурою. Переважна більшість сучасних бальних танців мають афро-американські, латиноамериканське «коріння», уже добре замасковані технічною обробкою європейської танцювальної школи. У 20 – 30-х роках у Великій Британії при королівському товаристві вчителів танців виникла спеціальна Рада з бальних танців. Англійські фахівці стандартизували всі відомі до того часу танці – вальс, швидкий і повільний фокстрот, танго. Так виникли конкурсні танці, які розподілені на два напрямки – спортивний і соціальний танець. У 30-ті – 50-ті роки кількість бальних танців збільшилася за рахунок того, що до них додалося п’ять латиноамериканських танців (у такому порядку: самба, ча-ча-ча, румба, пасадобль, джайв) [7; 8; 11]. Нині з бально-спортивних танців проводяться змагання. Сформувалося кілька програм бального танцю: європейська – ST, латиноамериканська – LA, двоборство (десять танців), європейський і латиноамериканський сінквейн (трихвилинне шоу під оригінальну музику), європейський і латиноамериканський формейшн – F (змагання ансамблів з 8-мі пар). Аматорські чемпіонати світу проводяться під егідою «WDSF» (раніше «IDSF»), а професійні – під патронатом Світової танцювальної ради. Найпрестижнішими у світі продовжують залишатись англійські конкурси, зокрема: Інтернейшн і Блекпульський фестиваль. Ще одним напрямком конкурсного танцю є змагання змішаних пар Професіонал-аматор (Pro-Am), який найрозвиненіший в США і Канаді. У Сполучених Штатах Америки зберігається своєрідний національний варіант як деяких бальних танців, так і проведення змагань з них – American Smooth, American Rhythm.

Всі бально-спортивні танці є парними. Пару становлять кавалер і дама, танці з дотриманням точок контакту. У Європейській програмі цей контакт щільніший. Він зберігається впродовж усього танцю. У Латиноамериканській програмі контакт вільніший, найчастіше здійснюється завдяки сполученню рук, а іноді може як взагалі губитися, так і підсилюватися завдяки натягу при виконанні фігур. Оскільки виконання бальних танців вимагає певних навичок і тренуваності, їх популярність в суспільстві знизилася з плином часу.

У Європейську програму (по-іншому Стандарт «ST») входять 5 танців: повільний (англійський) вальс (темп – 28–30 тактів за хвилину), танго (темп – 31–33 тактів за хвилину), віденський вальс (темп – 58–60 тактів за хвилину), повільний фокстрот чи слоуфокс (темп – 28–30 тактів за хвилину) і квікстеп (швидкий фокстрот, темп – 50–52 такти за хвилину). Усі танці Європейської програми виконуються з просуванням по лінії танцю (по колу проти годинникової стрілки). Дами повинні бути вдягнені у бальні сукні відповідно до вимог. Кавалери повинні бути вдягнені у фраки чорного або темно-синього кольору з метеликом або краваткою. Сучасний танцювальний костюм європейської програми відрізняється від повсякденного насамперед кроєм, одна з особливостей якого в тому, що плечі костюма партнера повинні залишатися рівними, коли руки піднімаються в боки на другу позицію.

Латиноамериканська програма LA. У Латиноамериканську програму входять танці: самба (темп – 50–52 такти за хвилину), ча-ча-ча (темп – 30–32 такти за хвилину), румба (темп – 25–27 тактів за хвилину), пасодобль (темп – 60–62 такти за хвилину) і джайв (темп – 42–44 такти за хвилину). З латиноамериканських танців тільки самба і пасодобль танцюються з просуванням по лінії танцю. В інших танцях танцюристи більш-менш залишаються на одному місці, хоча і в них можливе переміщення танцюристів на танцювальному майданчику з поверненням до вихідної точки або без. Нині конкурсні сукні дам, звичайно, короткі, дуже відкриті й облягаючи. Сучасний конкурсний костюм кавалерів теж досить облягаючий, що підкреслює мужні лінії тіла.

Європейські стандартні танці. Повільний (англійський) вальс – бальний танець європейської програми. Танцюється на 3/4 такта. Як зазвичай, на кожен такт припадає три кроки. При русі вперед перший крок найбільше визначає довжину переміщення за даний такт, другий – кут повороту, третій – допоміжний, зміна вільної ноги, тобто перенесення центру ваги тіла. Положення в парі для повільного вальсу таке ж, як в інших танцях Європейської програми: у нижній частині тіла відстань між партнером і партнеркою мінімальна; вище партнерка створює шейп; завдання партнера – створити умови для партнерки, у яких вона може рухатися. Крім того, партнерка повинна бути зміщена вправо стосовно партнера для виконання кроку правою ногою [7]. За характеристикою руху повільний вальс – свінговий, м'який, гладкий, рушуючий по колу. За настроєм буває чуттєвий, романтичний, сумний, ліричний. Правильне використання протилежних рухів корпусу, у результаті яких тіло робить легкі мірні повороти, правильне розслаблення і випрямлення колін у поєднанні з підйомами й управлінням застосуванням коливань корпусу – усе це відіграє власну роль в створенні танцю з його безперервним плином ритмічних, плавних рухів. Елементи вальсу розглядаються у відповідних розділах, їх слід вивчити після того, як будуть засвоєні основні принципи.

Віденський вальс (швидкий вальс) – бальний танець європейської програми. Аналогічний повільного вальсу, відрізняється кількістю тактів за хвилину, тобто темпом виконання. Віденський вальс виконується аналогічно повільного, але з більшою швидкістю [6, 107–108].

Квікстеп – швидкий фокстрот. Якщо термін «фокстрот» за однією з версій образний і в буквальному перекладі означає «крок лисиці», то термін «квікстеп» точніший, тобто

«швидкий крок». Дійсно, iдеться де про танець, який вiдповiдно до його живого ритму вимагає вiд виконавця лeгкостi, рухливостi. Рух квiкстепу швидкий, лeгкий, стрiмкий. Музичний розмiр: 4/4 такта. З'явився пiд час Першої свiтової вiйни (1914 – 1918 рр.) в передмiстi Нью-Йорка i спочатку виконувався африканськими танцюристами. Одним з танцiв, що вплинув на розвиток квiкстепу, був популярний чарльстон. У програму танцювальних вечорiв для любителiв «справжнього» фокстроту почали вклучати квiкстеп пiд назвою «quick-time-foxtrot», iнодi «quick-time-steps» i, нарештi, коротко – «quickstep». Основнi рухи – це прогресивнi кроки, шассе, оберти та багато iнших рухiв, запозичених з фокстроту. Базовий рух для початкiвцiв – четвeртнi повороти. Але основною вiдмiннiстю вiд iнших європейських танцiв є «стрибки», як у просуванні, коли пара нiби «стелиться по паркету», з обертами або без обертiв, рухаючись чи на мiсцi, з оригiнальними кiками i складнiшими рухами. Натуральний оберт є чудовою основою для iнших фiгур i повинен вивчатися перед натуральним пiлотом. Прогресивне шассе i замковий крок вперед – цi двi фiгури за популярнiстю поступаються лише вищезазначеним, i бажано вивчити їх у другу чергу. Серед зворотних обертiв найкориснiший шассе-оберт. Вiн компактний i його лeгко виконувати, коли танцi проходять у переповненому примiщеннi. Квiкстеп, можна було б назвати «танцем радостi», тому що його основнi фiгури досить простi, а темп музики i характер танцю в цiлому нiби запрошують до безтурботної iнтерпретацiї його яскравого ритму. Новачки побачать, наскiльки лeгко вивчити його основнi кроки i наскiльки вони вiдповiдають музицi [6, 51–53].

Фокстрот чи слoуфокс – повiльний фокстрот (*англ. foxtrot, slowfox – лисий крок*) – розвинений з 1910-х рокiв ХХ столiття у США з музичним розмiром 4/4 такта. Пiсля Першої свiтової вiйни загальне захоплення фокстротом перекинулось i на Європу. У Нiмеччинi у 20-тi роки танцювальнi оркестри поступово нарощували виконання пiд впливом джаз-ритмiв. Наслiдком стала поява квiкстепу (*quikstep, «швидкий крок»*), який розглядався як нiмецький рiзновид фокстроту. 1927 р. у Великій Британiї був створений власний квиктайм фокстрот i чарльстон – швидкий рiзновид фокстроту, у якому були використанi плоскi кроки з чарльстону. Повiльно «засипаючий» танцювальний «слoуфокс» (*англ. slowfox*) був модний початку 1930-х рр. ХХ столiття у США. Для фокстроту характернi довгi, ковзаючi i зовсiм плавнi кроки, якi потребують невимушеностi i стриманостi рухiв, для того, щоб надати танцю ледачий i неквапливий характер. Побудова фокстроту дозволяє танцювати його тiльки у великому i незаповненому танцзалi. Досвiдченi танцюристи, якi, безсумнiвно, практикуються в однiй з багатьох чудових танцювальних студiй або громадських танцзалiв по всiй країнi, виявлять, що цей танець, як нiякий iнший, сприяє набуттю рiвноваги й самовладання [2, 49].

Танго (*iспан. tango*) – старовинний аргентинський народний парний танець; бальний парний танець вiльної композицiї, що вiдрiзняється яскравим i чiтким ритмом. Спочатку набув розвитку i поширення в Аргентинi, потiм став популярним у всьому свiтi. Ранiше танго був вiдомий як танго криольйо (*tango criollo*). Нинi iснує багато танцювальних стилiв танго, серед них: аргентинське танго, уругвайське танго, бальне танго (бально-спортивне європейського стандарту), фiнське танго i старовинне танго. Аргентинське танго часто розглядається як «автентичне» танго, оскiльки воно ближче до початку того, яке танцювали в Аргентинi й Уругваї. Бальне танго – спортивний танець, який бере участь у програмах мiжнародних конкурсiв разом з фокстротом, вiденським вальсом та iншими європейськими стандартними танцями. Рiзниця бального мiж бальним танго та аргентинським танго – це вiдсутнiсть iмпровiзацiї. Усi рухи вiдповiдають певним правилам, починаючи з положення голови, корпусу тiла i закінчуючи кроковими елементами. Також

бальне танго відрізняється ритмом мелодії, де наявні ударні інструменти, що додає йому чіткості. За характером звучання мелодія бального стилю танго може трохи нагадувати імперський марш [9].

Латиноамериканські танці. Румба (*іспан. rumba*) – кубинський парний танець; латиноамериканський бальний танець. Музичний розмір 4/4 такта. Слід розрізняти бальну, кубинську, африканську румбу. Хоча ці танці і мають спільне коріння, на даний момент вони є абсолютно різними за характером рухів і музикою. Роком створення танцю вважається 1913-й. Румба – це танець африканських негрів, привезених на Кубу наприкінці XIX століття. У танцю два джерела – іспанське і африканське: іспанські мелодії та африканські ритми. Відмітною особливістю румби є еротичні плавні рухи, сполучені з широкими кроками. У Європі румба з'явилася завдяки ентузіазму і блискучим інтерпретаціям П'єра Лавелла – провідного англійського викладача латиноамериканських танців. Він відвідав Гавану в 1947 р. Отже, румба маючи 4/4 розмір, у рухах виконується лише 3 кроки. П'єр Лавелл представив справжню «кубинську румбу», яка після тривалих суперечок була офіційно визнана і стандартизована в 1955 році. У сучасному танці багато з основних фігур несуть у собі стару історію спроби жінки домінувати над чоловіком за допомогою жіночої чарівності. Під час танцю завжди є елемент, коли партнерка «дратує» партнера, а потім тікає, чоловік спочатку спокушується, а потім партнерка його кидає і бажає іншого. На пристрасні еротичні рухи партнерки партнер через відповідні рухи відповідає бажанням володіти нею, намагається довести власну мужність через фізичне домінування, але, на жаль, зазвичай нічого не домагається [7].

Ча-ча-ча (*іспан. cha-cha-cha*) – латиноамериканський бальний танець кубинського походження. Музичний розмір – 4/4 такта. У 1952 році англійський викладач бальних танців П'єр Лавелл відвідав Кубу і побачив оригінальний і швидкий варіант танцювання румби з додатковими кроками, відповідними додатковим ударами у музиці, коли ритм задається ударами кастаньєт, барабанів, з трьома акцентованими «клацаннями». Повернувшись до Великої Британії, він почав викладати цей варіант як окремий новий танець. Ча-ча-ча було стандартизоване для міжнародного виконання у 1955 році [11].

Самба (*порт. samba*) – танець бразильського походження, один з п'яти танців латиноамериканської програми бальних танців. Історія самби – це історія злиття африканських танців, які прийшли до Бразилії з рабами з Конго та Анголи, з іспанськими й португальськими танцями, привезеними із Західної Європи завойовниками Південної Америки. У XVI–XIX століттях португальці привозили з собою з Анголи, Гвінеї, Мозамбіку, Конго до Бразилію багато рабів, які привезли з Африки такі танці, як *catarete*, *embolada* і *batuque*. Музика самби має характерний ритм, який створюється барабанами і маракасами, музичний розмір – 2/4 такта. Походження назви *samba* невизначене, хоча *Zambo* означає – дитина від негра і місцевої (бразильської) жінки (мулатки). Самба була стандартизована для міжнародного виконання англійським викладачем бальних танців П'єром Лавеллом у 1956 році. Танець в існуючій сучасній формі все ще має фігури з різними ритмами, передаючи багатогранне походження танцю, наприклад рух бота фога (*Boto Fogo*). Стегна виводяться між рахунками, вага міститься попереду, більшість кроків робиться з носка. Ритми самби дуже популярні і легко видозмінюються, утворюючи нові танці – ламбаду, макарену. Справжній характер самби – це веселощі та флірт, загравання один з одним, що супроводжується непристойними рухами тазу з різними інтерпретаціями [8].

Джайв (*англ. jive*) – латиноамериканський бальний танець американського походження. Музичний розмір – 4/4 такта. Слово *Jive* схоже на Південно-Африканське слово «*Jev*» – «зневажливо говорити». Також *Jive* має таке значення в негритянському сленгу – обман,

хитрiсть. Джайв – мiжнародна версiя джазового танцю свiнг. Нинi джайв виконують у двох стилiстиках – латиноамериканський бальний i джазовий свiнгований i дуже часто поєднують обидва в рiзних фiгурах. Дуже сильний вплив на джайв справив такий танцi як рок-н-рол. Джайв надто вiдрiзняється за характером i технiкою вiд iнших танцiв латиноамериканської програми. За характером джайв ритмiчний, свiнгований, стрибучий, емоцiйний, веселий [6, 97].

Пасодобль (*испан. paso doble – два кроки*) – латиноамериканський бальний танець iспанського походження. Створений у 1920 році, пасодобль був одним з багатьох iспанських народних танцiв, пов'язаних з рiзними аспектами iспанського життя. Частково пасодобль заснований на бою бикiв. Танцюристи пасодоблю зображують тореро i його плащ, характер музики вiдповiдає процесiї перед коридою. Основна вiдмiннiсть пасодоблю вiд iнших танцiв – це позицiя корпусу з високо пiднятими грудьми, широкi й опущенi плечi, жорстко фiксована головою, у деяких рухах нахилена вперед i вниз. На вiдмiну вiд самби, ча-ча ча i румби, якi багатьма педагогами бального танцю iнтерпретуються як такi, де головну роль виконує партнерка, пасодобль – типово чоловічий танець, основний акцент у якому робиться на рухи партнера-тореодора, а партнерка, стандартно, просто рухається за ним, зображаючи його плащ. Пiсля Другої свiтової вiйни (1939 – 1945 рр.) пасодобль був уключений до латиноамериканської програми бальних танцiв [6, 83].

Висновки. Бальна хореографiя – це соцiальний вид хореографiчного мистецтва i культури сьогодення, сформований пiд впливом iсторичних i соцiальних чинникiв художньої культури у галузi народного, iсторичного, академiчного, бального i латиноамериканського танцю, що виявили в танцi лише парне, або ансамблеве танцювання за принципом спортивних змагань. Також, джазовi, латиноамериканськi, рок i популярнi тенденцiї у музичнi субкультури другої половини ХХ столiття створили новi самобутнi музично-танцювальнi форми, якi утворили унiкальнi стилiстичнi рiзновиди технiк бального танцю, цiкавi зображально-виражальнi засоби репрезентацiї художньої та соцiальної форми в хореографiчному мистецтвi.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Браиловская Л. Самоучитель по танцам : вальс, танго, самба, джайв / Л. Браиловская. – Ростов на Дону : Феникс, 2003. – 224 с.
2. Буттомер П. Учимся танцевать : клубные танцы, латиноамериканские танцы, европейские (стандартные танцы) / П. Буттомер // [пер. с англ. К. Мальков] – М. : ЭКСМО-Прес, 2001. – 256 с. : ил.
3. Вальс [Електронний ресурс]. – Режим доступу : www.rhythmsdance.com.ua/history-dance/item/72-history-dance-waltz.
4. Васильева-Рождественская М. Историко-бытовой танец : учеб. пособие / М. Васильева-Рождественская. – М. : Искусство, 1987. – 382 с. : рис.
5. Мур Алекс. Бальные танцы / А. Мур // [пер. с англ. С. Бардина]. – М. : Астрель, 2004. – 319 с.
6. Регацони Г. Бальные танцы. Латиноамериканские танцы / Г. Регацони, М. Росси, А. Маджони / [пер. с франц. Г. Регацони та iн.] – М. : БММ АО, 2001. – 192с., ил. – (Сер. : Учимся танцевать).
7. Румба [Електронний ресурс]. – Режим доступу : [www.http://dreams-club.com.ua/samba.html](http://dreams-club.com.ua/samba.html)
8. Самба [Електронний ресурс]. – Режим доступу : www.rhythmsdance.com.ua/history-dance/item/72-history-dance-samba
9. Танго [Електронний ресурс]. – Режим доступу : [www.http://dreams-club.com.ua/Tango.htm](http://dreams-club.com.ua/Tango.htm).
10. Фокстрот [Електронний ресурс]. – Режим доступу : [www.http://dreams-club.com.ua/samba.html](http://dreams-club.com.ua/samba.html)
11. Ча-ча-ча [Електронний ресурс]. – Режим доступу : [www.http://dreams-club.com.ua/Cha-cha-cha.htm](http://dreams-club.com.ua/Cha-cha-cha.htm)

Статтю подано до редакції 31.01.2014 р.